

Likovne i izražajne mogućnosti malih lutkarskih formi u radu s predškolskim uzrastom

Novak, Verica

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:263286>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

PREDMET: LIKOVNA KULTURA

VERICA NOVAK

ZAVRŠNI RAD

**LIKOVNE I IZRAŽAJNE MOGUĆNOSTI
MALIH LUTKARSKIH FORMI U RADU S
PREDŠKOLSKIM UZRASTOM**

Čakovec, studeni 2015.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Čakovec**

PREDMET: LIKOVNA KULTURA

ZAVRŠNI RAD

KANDIDAT: Verica Novak

**TEMA I NASLOV ZAVRŠNOG RADA: Likovne i izražajne mogućnosti
malih lutkarskih formi u radu s predškolskim uzrastom**

MENTOR: prof.mr.art. Ljubomir Levačić

SUMENTOR: doc.art. Iva - Matija Bitanga

Čakovec, studeni 2015.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	4
SUMMARY	5
UVOD	6
1.LUTKA I LUTKARSKE FORME U RADU S PREDŠKOLSKIM UZRASTOM	7
1.1.Predškolski uzrast, lutka i male lutkarske forme	7
1.2.Odgojitelj, lutka i male lutkarske forme	8
1.3. Način uporabe malih lutkarskih formi u dječjem vrtiću	9
2.VLASTITI PRIMJER LUTKARSKE FORME S GINJOLOM	12
2.1.Odabir i dramatizacija teksta	12
2.2. Izrada ginjola s djecom.....	13
2.3. Pripreme i izvođenje lutkarske forme.....	14
3.VLASTITI PRIMJER LUTKARSKE FORME SA ZIJEVALICAMA	16
3.1. Odabir i dramatizacija teksta	17
3.2. Izrada zijevalica s djecom.....	20
3.3. Priprema i izvođenje male lutkarske forme	21
4. VLASTITI PRIMJER LUTKARSKE FORME S LUTKAMA SJENA.....	23
4.1. Odabir i dramatizacija teksta	24
4.2. Izrada lutaka sjena s djecom	26
4.3. Pripreme i izvođenje male lutkarske forme	27
ZAKLJUČAK.....	29
LITERATURA.....	30

SAŽETAK

Lutka u dječjem svijetu ima veliko značenje i moć. Koristeći lutke u malim lutkarskim formama, odgojitelj može lakše uspostaviti verbalnu i neverbalnu komunikaciju sa svakim djetetom u skupini. Istraživanja pokazuju da odgojitelji, koji svakodnevno koriste lutku u komunikaciji s djecom, uviđaju njezine mogućnosti za realizaciju mnogih odgojno-obrazovnih ciljeva. Ako damo djeci mogućnost da se kroz igru uključe u male lutkarske forme, ona uče oblik sporazumijevanja, grade povjerenje u vlastite mogućnosti, uče socijalno ponašanje, uspostavljaju prijateljstva, jačaju empatiju, uređuju odnose poštujući dogovorena pravila i granice. Istraživanja također pokazuju da dramske aktivnosti poput sudjelovanja u malim lutkarskim formama, povoljno djeluju na dječje razmišljanje, maštu i verbalno izražavanje te na lagan i vedar način i na njihove emocije. Može se zaključiti da male lutkarske forme, u kojima su glavni protagonisti lutke, imaju velik potencijal za poticanje gotovo cjelokupnog razvoja djeteta. Međutim, potrebno je znati način kako uključiti predškolsku djecu u male lutkarske forme. Svrha je ovog rada prikazati kakvo značenje lutka ima kod djece, kako se odgojitelji mogu njome služiti, koje lutke sve postoje, kako ih izrađivati s djecom te predstaviti vlastite primjere malih lutkarskih formi u radu s djecom predškolskog uzrasta.

Ključne riječi: *lutka, lutkarske forme, predškolski uzrast, primjeri lutkarske forme*

SUMMARY

The puppet in children`s minds has great significance and power. By using puppets in small forms of puppetry, kindergarten teacher can establish verbal and non-verbal communication with every single child in group more easily. Reaserches has shown that kindergarten teachers which use puppet in everyday interraction with children recognize its possibilites for realization of many educational goals. By giving children the oportunity to join int he small forms of puppetry trough play, they learn forms of communication, build confidence in their own possibilities, learn social behavior, establish friendships, develop emphy, establish relationships within agreed rules and boundaries. Rechearches has also shown that theater activities like participaiting in small forms of puppetry has a good influence on child`s thinking, imagination, verbal communication and emotional developement. It can be concluded that small forms of puppetry in which main protagonists are puppets have a great potencial to stimulate almost every aspect of child`s development. It is important to have a knowlege about how to includ pre-school children in small forms of puppetry. That is why the main goals of this work are to explain the meaning puppets have for children, to show how can kindergarten teachers use them in different ways, which kinds of puppets exist, how to make them along with children; and to present exaples of small forms of puppetry in work with pre-school children.

Key words: *examples of small forms of puppetry, forms of puppetry, pre-school children, puppet*

UVOD

Likovne i izražajne mogućnosti malih lutkarskih formi u radu s predškolskom djecom su velike. Glavni protagonist malih lutkarskih formi je naravno lutka. Lutka je jedna od najljepših, najprivlačnijih i najzanimljivijih igračka svakog pojedinca. Ona je ta koja odraslog čovjeka na trenutak vraća u djetinjstvo, u doba najintenzivnijih maštanja, stvaralaštva i poistovjećivanja s likovima iz bajki. Lutka nam pomaže da se oslobodimo, opustimo, obogatimo maštu i stvorimo svoj idealan svijet. Ukoliko samo jedna lutka tako djeluje na djecu, možemo samo zamisliti kakvu tek veliku moć u razvoju predškolske djece imaju male lutkarske forme u kojima se koristi ne samo jedna lutka, nego više njih.

Upotreba lutke u dječjem vrtiću pokazuje da je lutka odlično motivacijsko sredstvo, poticaj za bogaćenje i senzibiliziranje djetetovog emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja. Sve to može se pretvoriti u još nešto veće ukoliko uspješno iskoristimo tu moć lutaka u malim lutkarskim formama u kojima, uz sve to, djeca mogu naučiti životne lekcije npr. da se isplati biti dobar, slušati roditelje i izvršavati svoje zadatke. Male lutkarske forme najčešće uprizoruju neku bajku ili basnu koje na zabavan način podučavaju djecu predškolskog uzrasta. Zbog toga je bitno da odgojitelji u vrtiću razumiju značenje lutaka i mogućnosti koje im pružaju male lutkarske forme u radu te da na osnovu dječjeg interesa ponude djeci rad s lutkom u različitim oblicima.

Cilj je ovog rada prikazati likovne i izražajne mogućnosti malih lutkarskih formi u radu sa predškolskim uzrastom. Iduća poglavlja će prikazati kakvo značenje lutka i male lutkarske forme imaju za djecu, koja je uloga odgojitelja u svemu tome, što bi on trebao raditi da približi svijet lutkarskih formi djeci, koje vrste lutaka postoje i koje su najprikladnije za rad s djecom kod lutkarskih formi. Veći dio rada obuhvatit će vlastite primjere malih lutkarskih formi u radu sa predškolskom djecom s različitim lutkama. Primjena lutke „ginjol“ u malim lutkarskim formama bit će prikazana uz pomoć basne Kornjača i zec, lutke „zijevalice“ uz pomoć bajke Crvenkapica, dok će basna Lisica i gavran poslužiti za primjenu lutke „sjena“.

1. LUTKA I LUTKARSKE FORME U RADU S PREDŠKOLSKIM UZRASTOM

1.1. Predškolski uzrast, lutka i male lutkarske forme

Brojni autori ističu da je simbolična igra, koju nazivaju i igrom mašte, igrom uloga, igrom dramatizacije, osnovna djetetova aktivnost te da predstavlja put za razvoj dječjih emocija i sposobnosti. Scenska lutka je vrijedno i moćno pomagalo za rad s djecom jer je utemeljena na snažnoj emotivnoj vezi. Pomoću lutke izravno utječemo na razvoj crta ličnosti, na pravednost istinoljubivost, prijateljstvo, druželjubivost, hrabrost, toleranciju, humanost. Scenska lutka kod djece izaziva emocije. Pokreće djetetov govor, komunikaciju, maštu, želju za likovnim stvaranjem, za pokretom i ujedinjuje sve stvaralačke snage. Zadaća odraslih je da ponude, bodre, upućuju, podržavaju i ostavljaju otvoreni prostor za djetetovo djelovanje.¹

Lutku smatramo važnim medijem. Ona se u odgojiteljevim rukama prema svakom djetetu odnosi pažljivo, sluša ga, omogućuje mu dijalog (lutka govori: „Bilo ti je teško, možda si ljutit/ljutita...“), dogovara se s djetetom (lutka govori: „Zato smo odlučili da to učinimo zajedno...“). Slanjem neverbalnih poruka (lutka svojim pokretima izražava emocije, želje, humor), lutka zadaje zadatke koje djeca prepoznaju i rješavaju tako što ih verbaliziraju.²

Djeca će već biti zadovoljna ako im odgojitelj priredi jednostavnu igricu prstima, ako naslika lice na svoj prst, napravi kapu od plastelina – i već je tu „osoba“ koja govori, pjeva i pleše. Lutka pomaže u razvijanju društvenih vještina nužnih za izgradnju socijalnoga „ja“. Kako kreativno lutkarstvo može biti grupna aktivnost, ono zahtijeva da djeca slušaju jedna druge, čekaju u redu, jedna druge promatraju, poštuju ideje, prijedloge i osjećaje drugih. Kako je suradnja nužna za odvijanje aktivnosti, djeca su motivirana razvijati one vještine koje su potrebne za rad u grupi. Dijete se uz pomoć lutke lakše uključuje u situaciju grupe. Pomoću lutke obratit će se prijatelju ili će razgovarati s njom i tako pobuditi zanimanje ostalih.³

¹ Kraljević, 2003.

² Hicela, 1990.

³ Hicela, 2010.

Teškoće socijalizacije koje se javljaju u igri i drugim dječjim aktivnostima predstavljaju mogućnost da odgojitelji uz pomoć lutke posredno dopunjavaju djetetov socijalni razvoj. Uključivanjem lutke u problemske situacije dijete lakše uči da sporovi i njihovo prevladavanje predstavljaju dio života. Odgojiteljeve lutkarske improvizacije i dramatizacije u koje je moguće uključiti djecu i u kojima je sadržaj igre rješavanje sukoba na prihvatljiv način, omogućit će djeci da shvate zašto i kako nastaju svađe te im ponuditi odgovore na mnoga pitanja koja postavljaju.⁴

U grupnom radu s djecom lutka je naročito pogodan medij. Moguće je izvođenje malih lutkarskih formi jer su već i trogodišnja djeca u stanju koristiti lutke u igri za stvaranje malih jednočinki. Te se igre razlikuju od igre „kao da“ jer u njima djeca koriste dramske efekte, različitu mimiku, promjene u glasu, jednostavne trikove na sceni.⁵ U malim lutkarskim formama govor se prirodno razvija i obogaćuje. Zbog svoje oživljavajuće komponente, lutka spontano navodi dijete na govornu komunikaciju. Stilizacija lutke na tri razine – razini pokreta, glasa i vanjskog izgleda, koje značajno određuju svaku lutku, pomaže djetetu da osjeti, prihvati i razumije simboličku situaciju. To pobuđuje njegovu maštu, a posebno jezičnu kreativnost. Kroz vizualne elemente dijete će prihvatiti neverbalnu komunikaciju, koja je važna u svakodnevnoj komunikaciji, a razgovor s lutkom postupno obogaćuje djetetov rječnik i pomaže u otkrivanju značenja verbalnog izraza. Omiljena djetetova igra jest pričanje priče pomoću lutke. U tim igrama možemo vidjeti pravu moć lutke: vanjski izgled lutke sugerira djetetu da izmisli odgovarajući glas za lutku, koristi riječi, oblikuje rečenice, izmisli dijaloge, stvara parafraze na poznate priče s istim likovima ili kreira potpuno nove situacije. Odgojiteljevo pripovijedanje i čitanje s lutkama potiče i dječje predčitačke vještine.⁶

1.2. Odgojitelj, lutka i male lutkarske forme

Kroz lutku djeca lakše uspostavljaju i razvijaju veze među idejama, osjećajima, promatranim objektima, sredstvima i procesima. Zato je važno da dijete ima dovoljno doživljaja, mogućnosti da stekne iskustva i znanja, da je izloženo dobrim, indirektnim obrascima stvaralačkog ponašanja, odgojitelja s lutkom. Vrtić, koji je oblikovan tako da se djeca mogu

⁴ Hicela, 2010.

⁵ Bastašić, 1990.

⁶ Hicela, 20101.

izraziti i stvarati s lutkom na različite načine, poput koristiti lutke u malim lutkarskim formama, za dijete predstavlja smislen prostor koji ga ohrabruje te podupire pozitivna ponašanja, a destimulira nepoželjna. Lutka je djetetov najbolji prijatelj. Dijete s njom razgovara (monolog s lutkom) i pripovijeda joj o svemu što ga tišti. Dijete s lutkom može ostvarivati svoje „planove“, s njom može biti „najbolje“ i „najsnažnije“. S lutkom ostvaruje svoja maštanja, afirmirajući se na taj način te postaje „moćno“.

Odgojitelji koji upotrebljavaju lutku tijekom komunikacije s djetetom, bolje će razumjeti dijete i saznati što ono želi. Dijete će se lakše povjeriti lutki nego odraslome. Ono lakše prihvaća „stav“ lutke jer lutka je autoritet koji je ono samo odabralo i tako postaje posrednik između djeteta i njegove sredine.⁷

Lutka je važno odgojno-obrazovno i terapijsko sredstvo te poticaj za kreativno izražavanje. Zato bi odgojitelji u dječjem vrtiću trebali razumjeti mogućnosti koje dobivaju kroz korištenje lutaka u malim lutkarskim formama, znati na koje ih načine mogu upotrebljavati i koji su načini primjereniji za pojedinu djecu. Odgojitelji koji koriste lutkarske forme u komunikaciji s djecom uviđaju njezine velike mogućnosti za realizaciju mnogih odgojno-obrazovnih ciljeva. Svjesni su da lutka i svaka priprema oko izvođenja malih lutkarskih formi može postati „prozor“ u tajni dječji svijet, a istovremeno i njima samima pomaže u otkrivanju vlastitih likovnih i izražajnih mogućnosti u radu. Nudeći ih djetetu za igru, ono s pomoću lutke i malih lutkarskih formi uči oblik sporazumijevanja, gradi povjerenje u vlastite mogućnosti, uči socijalno ponašanje, uspostavlja prijateljstva, jača empatiju, uređuje odnose poštujući dogovorena pravila i granice. Dramske aktivnosti s lutkama povoljno djeluju na dječje razmišljanje, maštu i verbalno izražavanje, te na lagan i vedar način i na njihove emocije.

1.3. Način uporabe malih lutkarskih formi u dječjem vrtiću

Sva djeca više-manje nesvjesno uprizoruju svoje male lutkarske forme kroz igru. „Vode razgovore“ s plišanom medvjedićem ili plišanom životinjom, pretvaraju se da i igračke pričaju, izvode male lutkarske forme svojim roditeljima ili prijateljima. Da bi se u vrtiću mogle izvoditi takve forme djecu je potrebno upoznati sa vrstama lutaka koje postoje. Prije

⁷ Hicela, 2010.

nego se djeci pokažu pojedine lutke, poželjno je istražiti jesu li djeca već prije bila u kontaktu s lutkarskom predstavom ili nečim sličnim. Ako je netko upoznat s nekim vidom lutkarstva može ispričati kako je to izgledalo, kakve su bile lutke, kostimi tako da i ostala djeca čuju o tome. Nakon razgovora, odgojitelj pokazuje po jednu lutku za svaku vrstu lutke. Djeci treba reći kako se koja lutke zove, a najvažnije od svega pokazati im kako se kojom lutkom mogu koristiti. Svako dijete može isprobati kako se to radi.

Postoje različite vrste lutaka koje se danas koriste. One se mogu podijeliti u četiri kategorije: ručne ili lutke rukavice to jest ginjoli i zijevalice, lutke na štapu to jest javajke, lutke na koncima to jest marionete te lutke za kazalište sjena. Postoji i mnoštvo njihovih međusobnih kombinacija koje nastaju ovisno o svrsi i namjeni. Za izvođenje lutkarskih formi sa djecom u vrtiću potrebno je dobro razmisliti koji tip lutke će se koristiti. Treba paziti na to koliko lutka treba pričati, kako se treba kretati, da li će se djeca znati koristiti s tom lutkom, da li će ju možda moći i izraditi. U nastavku slijedi nekoliko vrsta lutaka koje je sama izradila autorica ovog rada. (Slika br.1.- 4.)

Slika 1: Lutka na štapu

Slika 2: Ginjol

Slika3: Zijevalica od tkanine

Slika 4: Zijevalica od papira

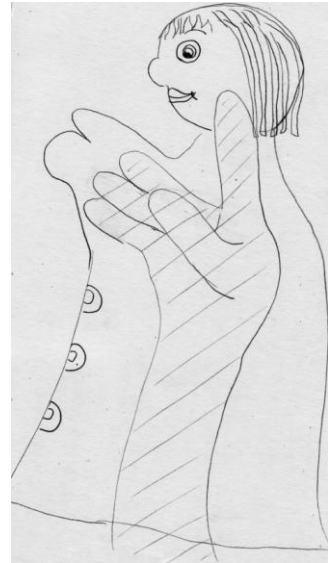
Nakon što je djecu upoznao s lutkama, na odgojitelju je da odabere tekst koji će po potrebi prilagoditi i dramatizirati za potrebe izvođenja malih lutkarskih formi. Najčešće su to bajke i basne, no vrlo je važno o kojoj se bajci ili basni radi jer imaju veliku ulogu i utjecaj na djecu. Njemački je pjesnik Schiller napisao: „Dublji smisao počiva u bajkama koje su mi pričali u djetinjstvu, nego u istinama što ih podučava život.“⁸ Bajke imaju veliko psihološko značenje za svu djecu. Djeca kod igre s lutkama najčešće biraju upravo neke događaje i likove iz bajki.

U nastavku rada slijedi par vlastitih primjera lutkarske forme s različitim lutkama iz kojih je moguće vidjeti koje to likovne i izražajne mogućnosti male lutkarske forme nude. Za lutku „ginjol“ to će biti prikaz basne Kornjača i zec, za „zijevalice“ bajka o Crvenkapici, a za lutke „sjena“ basna Lisica i gavran.

⁸ Bettelheim, 2004.

2. VLASTITI PRIMJER LUTKARSKE FORME S GINJOLOM

Zbog svoje specifičnosti i jednostavnosti kod djece ta je vrsta lutke najbolje prihvaćena jer ju tijekom animacije mogu u potpunosti kontrolirati i nesputano se uživjeti u lutkarsku igru. Kod ginjola obično kažiprst pokreće glavu, a palac i mali prst pokreću lutkine ruke. Sama anatomija „ginjola“ sastoji se od triju elemenata: predimenzionirane glave, izraženih ruku i tijela, tj. haljinice koja prekriva ruku glumca lutkara.⁹ Kao primjer lutke „ginjol“ skicirana je djevojčica. (Slika br.5.)

Slika 5: Ginjol

Kod izrade „ginjola“ treba paziti na nekoliko stvari. Lutka treba pristajati na animatorovu ruku tako da su joj glava i ruke čvrsto zataknute na animatorove prste. Utor za prst na koji je pričvršćena glava ne smije ispadati sa lutkareva prsta pri pokretanju. Lutka mora biti izrađena od nekog laganog materijala. Kada želimo uz pomoć djece izrađivati lutku „ginjol“, prvo im treba dati papir da nacrtaju lik odnosno izgled lutke koju će izraditi. Kod izrade lutke, djeca prvo izrađuju lutkinu glavu. Dobivaju spužve koje već imaju utor za prst i našivenu tkaninu, različite tkanine, vunu za kosu, ljepilo, flomastere, dugmad, špagu. Svako dijete prema svojoj zamisli i želji izrađuje glavu. Nakon što su im glave gotove, dobivaju puno različitih tkanina, špaga, raznih ukrasa. Mjeru za kostim predstavlja njihova vlastita ruka, koja se raširi i na presavijenom platnu tj. tkanini nacrtamo kredom obris te tako dobivamo željenu mjeru. Kada im je kostim gotov univerzalnim ljepilom se spoje dijelovi na kostimu i kostim se spoji s glavom.

2.1. Odabir i dramatizacija teksta

Prvi korak za izvođenje lutkarske forme je odabir basne, bajke, tekst ili izmisliti priču koju želimo izvesti. Kao primjer za lutkarsku formu s lutkama „ginjol“ odabrana je basna Kornjača i zec. Tekst je preuzet od La Fontainea i prilagođen za izvođenje lutkarske forme.

⁹ Županić Benić, 2009.

Nakon odabira djela, potrebno je napraviti dramatizaciju teksta tako da se vidi tko što govori te kako se likovi trebaju ponašati na sceni.

KORNJAČA I ZEC

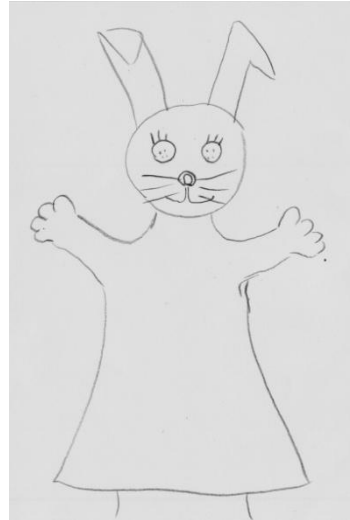
- PRIPOVJEDAČ: Zec si je umislio da može trčati najbrže od svih životinja. Rugao se svojoj prijateljici kornjači jer je ona tako spora. Zbog toga je kornjača odlučila izazvati zeca na utrku u kojoj će vidjeti tko će biti brži.
- ZEC: Mene nitko ne može pobijediti. Ja sam najbrži. Prihvaćam izazov.
- KORNJAČA: U redu. Počnimo odmah sa utrkom.
- PRIPOVJEDAČ: Zec i kornjača počinju trčati. Zec je vidio kako je kornjača spora pa je legao ispod stabla da malo prespava.
- ZEC: Samo ti hodaj kornjačo...Ja ću te dostići u par skokova. (smije se)
- KORNJAČA: Vidjet ćemo tko će na kraju pobijediti.
- PRIPOVJEDAČ: Kornjača nastavlja svoj put prema cilju i ne staje bez obzira na zeca. Nakon nekoliko trenutaka zec otvara oči.
- ZEC: Još ću malo prespavati. Ova kornjača je spora. Stići ću ju u trenu.
- PRIPOVJEDAČ: Zec je zatvorio oči, a kornjača je i dalje trčala. Zec se odjednom probudi, a kornjača je već ispred samoga cilja. Zec je počeo trčati. Kornjača je stigla na cilj prije zeca. Zec ju više nije stigao dostići.
- KORNJAČA: I onaj tko je spor može stići daleko. (smije se)

2.2. Izrada ginjola s djecom

Za izvođenje Kornjače i zeca potrebni su nam likovi kornjače i zeca. „Ginjol“ lutke su malo zahtjevnije za izradu. Skupina djece se podijeli tako da će jedni izrađivati lik kornjače, a druga polovica lik zeca. (Slika br.6. i 7.) Odgojitelj napravi glavu od spužve, kostim, a djeca mogu dovršiti. Za oba lika djeca mogu napraviti oči, nos, usta, kornjači mogu obojiti oklop, zecu dovršiti uši tako da mu nalijepe vunu koja će predstavljati njegovo krzno. Za scenografiju su potrebna stabla. Za potrebe scene, djeca uz pomoć odgojitelja iz šeles hamer papira ili kartona izrežu dva drveta, sunce i oblak te sve to i oboje.

Slika 6: Kornjača

Slika 7: Zec

2.3. Pripreme i izvođenje lutkarske forme

Prije početka uvježbavanja lutkarske forme, potrebno je s djecom par puta proći kroz basnu tako da ju ona u potpunosti razumiju. Basne prije svega trebaju nečemu podučiti djecu i u njih usaditi neku poruku. U ovome slučaju to je da se trud i upornost isplati. Nakon toga djeca trebaju isprobati lutke tako da se znaju koristiti lutkom „ginjol“, kako ona funkcionira, kako se kreće po sceni. Kada djeca znaju koristiti lutke na paravan postavljamo stabla koja su prethodno izradila. Poslije pripreme djeca mogu na sceni početi vježbati izvođenje basne tako da paze kada tko što mora izvoditi i kako se kretati po sceni. Kada je sve spremno, moguće je pozvati i druge skupine djece da dođu pogledati njihovu kratku predstavu.

Djeci je potrebno objasniti kako se rukuje „ginjonom“ i kako teče animacija „ginjola“. Valja im objasniti da je njihova ruka tijelo lutke i da oni svojim prstima pokreću lutku. Do problema bi moglo doći s mlađom djecom jer još nisu toliko razvijena da bi animirala „ginjol“. Starija djeca mogu izvoditi i shvatiti rukovanje gdje glavu pokreće kažiprst, a palac i ostali prsti pokreću lutkine ruke. Od djece se ne može očekivati da izvedu besprijekornu lutkarsku formu pa je za početak dovoljno da se upoznaju s osnovama. Pod osnove podrazumijevamo da djeca shvate osnovne emocije i radnje koje lutka može dočarati poput odobravanja ili tuge. Djeci se objašnjava da klimanje glavom prema naprijed i vraćanje natrag znači odobravanje. Pokretanje glave lijevo-desno znači negodovanje. Nagib glave na stranu označava slušanje ili razmišljanje, a ako je lutka nagnuta prema naprijed to znači da je tužna. Djeca će lako shvatiti pokrete koju će izvoditi pomicanjem palca i srednjeg prsta koji će biti u

rukavima lutke. Ti pokreti su: mahanje, pljeskanje, zagrljaj, udarac ili primanje rekvizita. Za uprizorenje ovog teksta, djeci je potrebno objasniti i kretanje lutaka koje se postiže rotacijom podlaktice lijevo-desno i polaganim pomicanje ruke gore-dolje. Da bi se djeci olakšao govor lutaka, pažnja je usmjerena samo na brzinu govora. Zec (vrlo brza životinja i uvijek u pokretu) će pričati brže i glasnije, dok će kornjača pričati tiše i sporije.

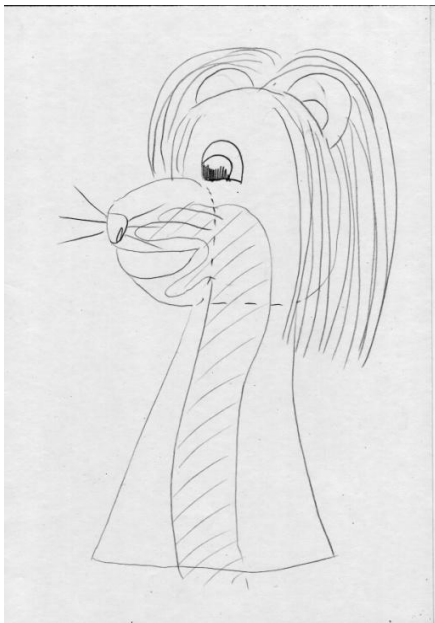
U uobičajenim uvjetima za izvođenje lutkarske forme s ginjolima koristi se lutkarska pozornica-kutija. Kako većina vrtića nema novčanih sredstava za takvu pozornicu, koristit će se improvizirana pozornica. Za pozornicu će poslužiti četiri veće stolice s naslonima, velika crna plahta, a za scenu će se koristiti rekviziti koje su prethodno izradila djeca. Ispred zida se postavi pet stolica jedna do druge, a preko njih se prebaci crna plahta kao paravan. Potrebno je paziti da se ostavi dovoljno prostora između zida i stolica za sakrivanje djece, odgojiteljica i lutki. Iza toga se na zid selotejpom zalijepe dva stabla, sunce i oblak koja su djeca prethodno izradila i obojila. Ispred pozornice ostavi se malo prostora i poslože se stolice za publiku.

Slika 8. : Scenografija

3.VLASTITI PRIMJER LUTKARSKE FORME SA ZIJEVALICAMA

Zijevalica se upotrebljava kad je kod karaktera najizraženiji govor ili kad govor nosi najveću poruku. Njome prikazujemo ljudske i životinjske likove kao i izmišljena bića. Pri pokušaju imitacije čovjeka, zijevalice u velikoj mjeri mogu izraziti facijalnu ekspresiju. Zijevalice je najbolje koristiti kada se želi prikazati životinja ili neko izmišljeno biće. Životinje imaju izraženu njušku te u pričama, kao i u životu, uvijek komuniciraju ustima. Preko njih pokazuju ljubav, mržnju i sve druge emocije jer nemaju ruke kojima bi se izražavale. Djeca obožavaju životinje, njihov svijet mašte stvoren je od imaginarnih bića i životinja s kojima dijele prijateljske osjećaje. Vole slušati i čitati basne, gledati animirane i igrane filmove sa životinjama, crtati životinje, maskirati se u životinje, glumiti životinje, oponašati njihov hod, pokrete i glasanje. Baš zbog toga su zijevalice idealne lutke za tu svrhu.¹⁰ Pošto se likovi životinja često koriste u lutkarskim formama slijedi skica zijevalice u obliku lava (Slika br.9).

Slika 9 : Zijevalica - lav

Slika 10 : Lutka od čarape

Postoji nekoliko primjera jednostavnijih zijevalica koje lako mogu izraditi djeca. To su zijevalice od čarapa ili rukava stare pamučne majice na koje se dodaju: oči, uši, kosa i sl. Da bi djeca sama mogla napraviti lutku zijevalicu potrebne su im stare čarape ili već unaprijed sašivena usta od rukava. Potrebni su im: različite tkanine, vuna za kosu, dugmad, ljepilo, škare, vata. (Slika br. 10.)

¹⁰ Županić BeniĆ, 2009.

3.1. Odabir i dramatizacija teksta

Sva djeca vole slušati bajke. Jedna od najpoznatijih i najdražih kod djece, zasigurno je bajka Crvenkapica. Upravo je zbog toga odabrana ta bajka braće Grimm. Pošto Crvenkapica i vuk puno govore, za izvedbu će najbolje poslužiti zijevalice. Vrlo je važno za dramatizaciju odabrati tekst koji nosi određenu poruku i iz kojeg će djeca nešto naučiti. U ovom slučaju naučit će da valja slušati roditelje, ne skretati s puta te ne pričati sa strancima. Kao u svakoj bajci i u ovoj je pouka da se isplati biti dobar je dobro pobjeđuje zlo.

CRVENKAPICA

PRIPOVJEDAČ: Bila jednom jedna mala djevojčica. Svatko tko ju je vidio, zavolio ju je, a najviše ju je voljena njezina baka koja joj je poklonila baršunastu crvenu kapicu. Djevojčici je kapica tako dobro pristajala da druge više nije htjela nositi. Zato su je prozvali Crvenkapicom. Crvenkapica je živjela s majkom, a baka je stanovala u šumi, pola sata hoda od sela.

SCENA 1. (Crvenkapica i njena majka nalaze se u kući)

MAJKA: Crvenkapice, baka se razboljela. Sama je i leži u krevetu. Oduzi joj košaricu sa hranom i malo popričaj sa njom. Budi dobra, nemoj skretati sa puta, nemoj razgovarati sa nepoznatim osobama i vrati se kući prije mraka.

CRVENKAPICA: Ne brini, majčice. Bit ću dobra i sve ću napraviti kako si mi rekla.

PRIPOVJEDAČ: Crvenkapica uzme košaru s jelom, mahne majci i krene u šumu. U šumi je sjalo sunce i sve je bilo mirno, a put do bakine kuće bio je dalek. Odjednom, pred Crvenkapicu stupi vuk. Djevojčica nije znala da je to zla, opasna zvijer pa mu bez imalo straha odvrati pozdrav.

SCENA 2. (Crvenkapica i vuk razgovaraju u šumi)

VUK: Kamo ideš tako rano? (umiljato upita vuk)

CRVENKAPICA: Idem baki.

VUK: Što to nosiš u košarici? (raspitivao se vuk)

PRIPOVJEDAČ: Ne sumnjajući ništa, Crvenkapica ispriča da je baka bolesna i da joj nosi vina i kolača da se okrijepi i ojača.

CRVENKAPICA: Baka je bolesna pa joj nosim kolača i vina da što prije ozdravi.

VUK: Gdje stanuje tvoja baka?

CRVENKAPICA: Na kraju šume. Nije teško pronaći. (mirno odgovori djevojčica)

PRIPOVJEDAČ: Smišljajući zlo, vuk je mirno išao uz djevojčicu.

VUK: Crvenkapice, jesi li vidjela ono krasno cvijeće koje raste u šumi? Zašto se malo ne osvrneš? Čini mi se da uopće ne čuješ kako ptičice lijepo pjevaju. Uživaj u ovoj prekrasnoj šumi.

PRIPOVJEDAČ: Crvenkapica podigne glavu, pogleda oko sebe te odgovori vuku.

CRVENKAPICA: Zaista je lijepo. Znam da je baka bolesna i sama. Sigurno će se razveseliti, ako joj donesem kiticu cvijeća. Još je rano, stići ću na vrijeme.

PRIPOVJEDAČ: Crvenkapica zaboravivši na obećanje koje je dala majci, skrene s puta da u šumi nabere cvijeće. Svaki puta kad bi ubrala jedan cvjetić, malo dublje u šumi otkrila bi drugi, još ljepši. Potrčala bi do njega i tako sve dublje zalazila u šumu. Dok je Crvenkapica brala cvijeće, vuk potrči ravno bakinoj kući i pokuca na vrata.

SCENA 3.

BAKA: Baka leži u krevetu, a vuk je ispred njezine kuće i kuca na vrata.

BAKA: Tko je?

PRIPOVJEDAČ: Vuk promijeni glas i odgovori baki na pitanje.

VUK: Crvenkapica. Nosim ti kolača i vina. Otvori!

BAKA: Pritisni kvaku. Otključano je. Ne mogu ustati, odviše sam slaba.

PRIPOVJEDAČ: Kad je vuk to čuo otvori naglo vrata, baci se na uplašenu baku i proguta je. Zatim na sebe navuče njezinu odjeću, stavi na glavu njezinu noćnu kapicu, legne na krevet i povuče pokrivač sve do njuške da ga Crvenkapica ne bi odmah prepoznala. Crvenkapica je trčala za cvijećem i kada ga je nabrala toliko da ga više gotovo nije mogla nositi, sjeti se bake i krene prema njenoj kući.

SCENA 4. Crvenkapica dolazi k baki.

PRIPOVJEDAČ: Kad je stigla pred kuću, Crvenkapica se čudila se što su vrata otvorena.

CRVENKAPICA: Bako, bakice!

PRIPOVJEDAČ: Zvala je Crvenkapica baku , ali nema odgovara. Crvenkapica pređe preko praga i priđe krevetu. Pred njom je ležala njena baka sa kapom navučenom duboko na lice i njen izgled uplaši djevojčicu.

CRVENKAPICA: Jao, bako, zašto imaš tako velike uši?

VUK: Da te bolje čujem.

CRVENKAPICA: A zašto imaš tako velike oči?

VUK: Da te bolje vidim.

CRVENKAPICA: A zašto imaš tako velike ruke?

VUK: Da te lakše zgrabim.

CRVENKAPICA: A zašto su ti, bakice; tako velika usta?

VUK: Da te lakše progutam!

PRIPOVJEDAČ: Vuk skoči iz kreveta i proguta Crvenkapicu. Zatim sit i zadovoljan opet legne u bakinu postelju. Spavao je i glasno hrkao. Pored bakine kuće prolazio je lovac.

LOVAC: Kako starica glasno hrče. Moram pogledati da joj nije zlo.

PRIPOVJEDAČ: Lovac uđe u sobu. Kad je prišao krevetu, u njemu spazi vuka kojega je već dugo slijedio.

LOVAC: Ah, našao sam te, ti zlikovče! (reče srdito) Zacijelo si progutao sirotu baku.

PRIPOVJEDAČ: Lovac je imao pušku, ali nije pucao da ne ozlijedi baku. Možda ju još uspije spasiti. Uzeo je bakine krojačke škare te zarezao vuku trbuh. Odatle prvo iskoči Crvenkapica.

CRVENKAPICA: Uh, kako me bilo strah. U vučjem trbuhu potpuni je mrak.

PRIPOVJEDAČ: Zatim lovac izvuče baku koja je jedva disala od straha i uzbuđenja. Nakon toga vuku su trbuh napunili kamenjem i zašili ga. Nisu dugo čekali i vuk se probudio. Kad je vuk ugledao lovca i pušku htjede pobjeći, ali nije stigao dalje od praga. Tu je uginuo, što od straha, što od kamenja kojeg mu je bio pun trbuh.

SCENA 5.

U bakinoj kući.

PRIPOVJEDAČ:

Tako su svi bili zadovoljni. Lovac je otišao kući, a baka je pojela nešto kolača i popila čašu vina pa se brzo oporavila.

CRVENKAPICA:

Dok sam živa, više neću skretati s puta i sama trčati po šumi te razgovarati sa nepoznatim osobama. Trebam slušati svoju majku.

PRIPOVJEDAČ:

Crvenkapica se pozdravi s bakom te krene na put prema kući. Tamo ju je čekala njezina majka i nije se ljutila na nju. Znala je da Crvenkapica sada zna i što je vuk, što je šuma i kakav je put kojim treba ići.

3.2. Izrada zijevalica s djecom

Za izvedbu Crvenkapice potrebni su likovi mame, Crvenkapice, bake, vuka i lovca. Od scenografije su potrebni: kuća, košara, drveće, cvijeće, krevet, štednjak, vrata i prozor. Lutke zijevalice treba sašiti pa je bolje da ih odgojitelj sam izradi. Crvenkapičin plašt može napraviti od bijele tkanine pa ga djeca mogu obojati crvenom bojom za tkaninu. Vuku mogu od vune ili obojane vate napraviti dlaku. Scenografija se izrezuje iz kartona te je djeca zajedno bojaju. Skica Crvenkapice i vuka. (Slika br.11. i 12.)

Slika 11: Crvenkapica

Slika 12: Vuk

3.3. Priprema i izvođenje male lutkarske forme

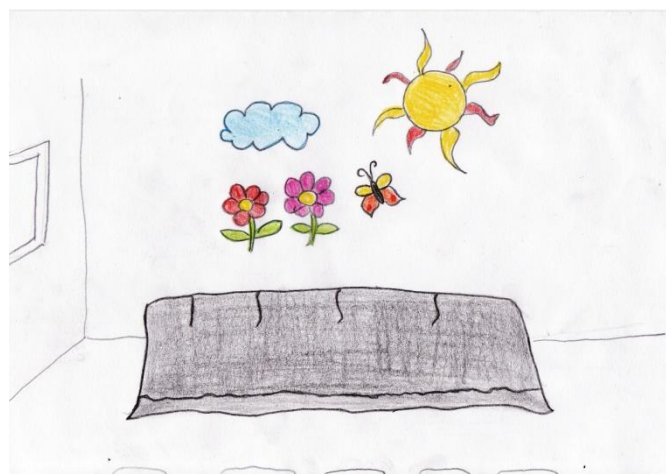
Prije uvježbavanja s lutkama treba proći bajku još jednom sa djecom. Za izvedbu ove forme, kao publiku, djeca će pozvati svoje roditelje. Zbog toga treba napraviti plakat na kojem će pisati što će se izvoditi, tko će izvoditi, kada, gdje i koliko je cijena ulaznice. Odgojitelj na jedan plakat nacrtava Crvenkapicu i napiše sve potrebne informacije. Djeca taj plakat oboje. Potrebne su i ulaznice za predstavu. Ulaznice se izrađuju od papira prema želji djece. Kada roditelji počnu dolaziti svatko mora kupiti ulaznicu. Od prikupljenog novca djeca se mogu počastiti ili otići na kratki izlet. Kada se roditelji smjeste kreće izvedba Crvenkapice.

Kako bi se olakšalo mlađoj djeci, lutke zijevalice u ovom primjeru lutkarske forme, nemaju ruku. Lutka se animira navlačenjem na dječju ručicu. Djeci se objašnjava da njihova ruka otvara i zatvara lutkina usta, a drugom rukom pridržavaju rekvizite koji su zalijepljeni na drvene štapiće. Djeca će držati lutke iznad svoje glave i biti smještena iza paravana. Od pokreta, važno je djeci ponoviti da se kretanje lutaka postiže rotacijom podlaktice lijevo-desno i polaganim pomicanje ruke gore-dolje. Kod ove izvedbe lutkarske forme puno je važniji govor nego kod lutaka „ginjola“. Zato se odabiru djeca koja su jako dobri govornici. Djeca se mogu podijeliti tako da dio njih animira lutke, a drugi daju glas lutkama. Potrebno je dodatno raditi s djecom koja daju glasove jer Crvenkapica mora govoriti brzo i glasno (jer je znatiželjna i u pokretu), vuk mora govoriti polako i dubljim glasom (velika i opasna životinja), baka će pričati polako i malo tiše, dok će lovac pričati uspuhano i duboko.

Za pozornicu će poslužiti četiri veće stolice s naslonima, velika crna plahta, a za scenu će se koristiti rekviziti koje su prethodno izradila djeca. Ispred zida se postavi pet stolica jedna do druge, a preko njih se prebaci crna plahta koja će služiti kao paravan. Potrebno je pripaziti da se ostavi dovoljno prostora između zida i stolica gdje će se sakriti djeca, odgojiteljica i lutke, veći prostor nego u prijašnjem primjeru jer ima više rekvizita. Dvoje djece bit će zaduženo za dizanje rekvizita. Na zid će se selotejpom zalijepiti cvijeće, leptiri, sunce i oblak. U prvoj sceni djeca koja su zadužena za rekvizite drže štednjak na štapiću koji predstavlja kuhinju u kojoj pričaju mama i Crvenkapica, u drugoj sceni dva drveta na štapićima koja predstavljaju šumu, u trećoj sceni drže krevet, vrata i prozor također na štapićima što predstavlja bakinu kuću. Ispred pozornice ostavi se malo prostora i poslože se stolice za publiku.

Slika 13 : Neki od rekvizita

Slika 14 : Scenografija

4. VLASTITI PRIMJER LUTKARSKE FORME S LUTKAMA SJENA

Lutka sjena, za razliku od svih ostalih vrsta lutaka u kazališnoj izvedbi, nikada nije vidljiva kao objekt, već samo kao sjena odnosno iluzija koja stvara svjetlost. Ona kao predmet ne oponaša živo biće, već oponaša sjenu živog bića ili predmeta. Lutke sjena na neki su način preteče filma. Lutka sjena nalazi se, poput filmske vrpce, kao premetnuti objekt između izvora svjetlosti i platna, a započinje svoj život u rukama animatora koji ju pokreće dok gledatelji s druge strane platna uživaju u čarobnoj igri sjena. Lutke sjena obično su dvodimenzionalne, plošne. Djeluje poput pokretnih sličica, vrlo su profinjene i velike su umjetničke vrijednosti jer su vizualno očišćene od svega suvišnog. Lutke sjena, osim što su zadivljujuća lutkarska forma, lako podnose pripovijedanje ili samo glazbu jer djeluju poput pokretnih slika. U jednostavnijoj inačici lako se mogu izrađivati s djecom te pružaju mnoštvo mogućnosti istraživanja odnosa svjetlosti i sjene kroz igru. Korištenje tog lutkarskog izraza idealno je za pričanje i prepričavanje djeci već poznatih priča jer lutke sjena ne trpe pretjerano dijaloziranje, ali svojim vizualnim prikazom oplemenjuju priču i pobuđuju maštu gledatelja. Najjednostavniji oblik tog lutkarskog izraza, kod kojega ne trebamo ništa izrađivati, jest igra sjena naših ruku na zidu. Sjene koje stvaramo na taj način sastoje se većinom od životinjskih i ljudskih silueta, a dinamika se postiže izmjenom likova odnosno stvaranjem lika te preobrazbom. Takva igra vrlo je jednostavna jer sve što nam treba za njezinu izvedbu jesu ruke, izvor svjetlosti i platno. Odlika lutaka sjena jest jednostavnost: mogu se lako izraditi i prenositi, scena se brzo postavlja, a s obzirom na materijalne uvjete dostupne su svima. Dovoljno je imati izrezane lutke (najjednostavnije od kartona), platno i izvor svjetlosti. Lutke sjena su vrlo pristupačne u izradi i animaciji za rad s djecom jer ih ona mogu brzo izraditi i primijeniti u svojoj igri te su stoga prikladne za vrtić i školu.¹¹ Kao primjer lutke sjena izrađena je sova koja ima pokretna krila (Slika br.15.).

Slika 15: Lutka sjena - sova

¹¹ Županić BeniĆ, 2009.

Lutke sjena prije svega ovise o odnosu sa svjetlom i platnom. Tom se tehnikom možemo služiti kada želimo s djecom stvarati lutke za koje je potreban minimum materijala i brzo su gotove. Kada se izrađuju lutke sjena najprije trebamo na papir skicirati lik koji želimo dobiti. Najbolje ga je skicirati u realnoj veličini lutke. Skica koja se prenosi na karton. Ako želimo, lutka može imati i pokretne dijelove.

4.1. Odabir i dramatizacija teksta

Kao primjer za izvođenje lutkarske forme sa djecom izabrana je basna „Lisica i gavran“. Tekst je preuzet od La Fontainea i prilagođen za izvođenje s djecom. Ova basna je lakša za izvođenje jer ne traje dugo i nema puno likova. Nju je moguće izvoditi i sa mlađom skupinom djece. Nakon odabira teksta potrebno je napraviti i dramatizaciju. Djeca mlađeg predškolskog uzrasta najlakše će koristiti ovu vrstu lutaka. Kako djeca u toj dobi još ne znaju čitati, ulogu pripovjedača u ovom slučaju preuzima odgojitelj ili se za pripovjedača odabere dijete iz starije skupine.

LISICA I GAVRAN

PRIPOVJEDAČ: Gavran je negdje našao veliki komad sira i stojeći na grani drveta držao je sir čvrsto u kljunu. Lisica to opazi i pošto se primaknula drvetu, počne hvaliti gavrana: “Ti si veoma lijepa ptica”- reče ona – i imaš prekrasno perje. Nitko na svijetu ne bi bio tako savršen kao ti, samo kad bi znao pjevati.“ Gavranu se nije svidjelo da pored tolike ljepote ima i neki nedostatak. Da bi uvjerio lisicu da zna pjevati, on otvori kljun i zagrakče. Sir mu ispadne iz kljuna, lisica zgrabi plijen i pobjegne. „E moj gavrane - mislila je ona - imaš ti i sjaja i glasa, ali nemaš pameti“.

SCENA 1. (gavran skakuće, leti, nemiran je)

GAVRAN: O, vidi, vidi! Nekome je ispao komad sira.(slijeće nad sir)

Mmm...mljac mljac! Sad ću ga ja smazati.(gavran kljuca, uzima sir)

O, baš je dobar ovaj sir. Divan okus. Ponijet ću ga doma, na svoje stablo.
(gavran uzlijeće, leti i nestaje)

SCENA 2. (pojavljuje se lisica)

LISICA: Aaaa...kako sam se lijepo odmorila. Odlično...ali...(hoda lijevo- desno)

Nešto mi fali. Da, znam! Gladna sam. I...što sad?(stoji, razmišlja)

Sad bi morala poći u lov...A uopće mi se ne lovi. Preumorna sam da bih danas lovila.(skakuće)

Hi, hi...Koga ja to vidim! (trči)

SCENA 3. (Gavran sjedi na grani stabla, lisica šeće ispod, gleda gavrana)

LISICA: O prijatelju! Kako si danas?

(gavran šuti, miče krilima)

Gdje si bio? Vidjela sam te kad si nadlijetao šumu.

(gavran pomiče glavu desno)

A što to imaš u kljunu, prijatelju dragi?

(gavran šuti, lisica odskakuće dalje)

Hi hi hi...sad ću ja srediti tu ptičurinu! Napunit ću ja danas svoj želudac.

(vraća se pod stablo)

Tako me žalosti što ne mogu razgovarati s tobom, lijepi gavrane. Ti stalno šutiš.

(gavran miče krilima, lisica obilazi oko stabla)

Ti si tako lijep. Pogledaj to svoje sjajno perje! Ma pogledaj kako si samo jak i lijep.

(gavran šuti)

Nezahvalni stvore! Ni zahvaliti ne znaš! (lisica nervozno miče glavu, hoda okolo)

LISICA: Daj bar reci hvalaaa!!!
(gavran šuti, sir mu je još uvijek u ustima)

S tobom se ne može govoriti. I to je nevolja. Jako si lijep. I mogao bi biti savršen! Samo...(lisica se šeperi oko stabla, podsmjehuje se)

Gavrane, mogao bi biti savršen, samo da možeš govoriti i pjevati kao druge ptice. DA! Da možeš pjevati ni jedna ti ptica ne bi bila ravna.

GAVRAN: Lisice! Prijateljice! NE!! NE!

LISICA: Hahaha! Vidim ja gavrane, da ti znaš i možeš govoriti i pjevati. Ali...Gledaj! Nešto ti je...nešto fino ti je palo iz kljuna. Mljac! Hahaha!

GAVRAN: Lisice! Pusti moj sir smjesta!

LISICA: Sad je moj! Moj je! A ti si skoro savršena ptica. Iako govoriš, opet ti nešto fali. Hahaha.

GAVRAN: Što? Što mi opet fali? Pa rekla si...Ako mogu govoriti i pjevati, onda sam savršen. I ja to mogu! A sada puštaj sir!

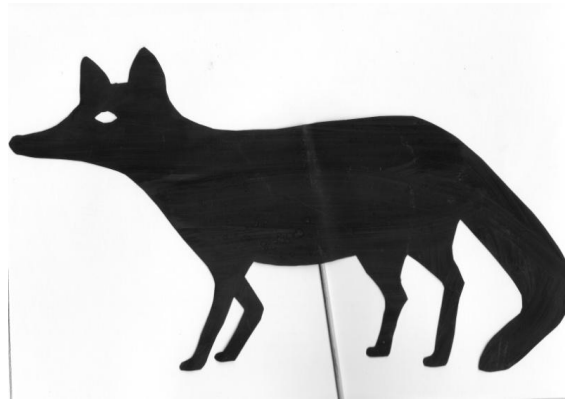
LISICA: Joj! Glupi gavrane! Što ti fali? Pamet ti fali. Da si bio mudar, šutio bi, i sir bi bio tvoj. Ali tebi je bilo draže da budeš savršen. (lisica skakuće i hihoće se) A sad ću ga ja pojesti...HAHAHA. Umjesto tebe, mudri moj prijatelju. Doviđenjaaa! (lisica odlazi trkom, s komadom sira u ustima)

4.2. Izrada lutaka sjena s djecom

Za izvođenje basne potrebni su nam likovi lisice i gavrana. Za izvođenje ove forme koristit će se lutke sjena. Pola grupe će izrađivati lisice, a druga polovica gavrane. Prvo je potrebno skicirati likove. Na običan papir svako dijete nacrtat zadani lik. Kad su ih nacrtali, treba ih izrezati i zalijepiti na karton. Višak kartona se izreže, a likovi se oboje crnom temperom. Kada se tempera osuši, na zadnju stranu se zalijepi neki drveni štapić. Pomoću toga štapića djeca će držati likove. Na početku basne potreban je pripovjedač. Tu ulogu može imati neko dijete koje zna čitati ili zapamtiti tekst pošto je basna kratka. Ako ne, ulogu preuzima odgojitelj. (Slika br.16. i Slika br.17).

Slika 16: Gavran

Slika 17: Lisica

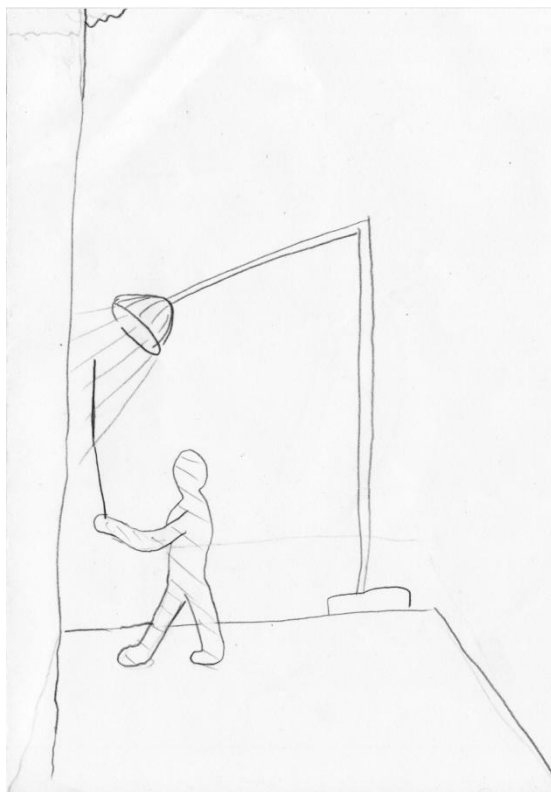
4.3. Pripreme i izvođenje male lutkarske forme

Kada su lutke završene potrebno je pripremiti scenografiju. Potreban je komad sira kojeg uz pomoć djece djecom izrežemo i obojimo u crno. Pripremimo paravan. Ako je potrebno, više puta se prolazi kroz basnu tako da djeca u potpunosti razumiju tijekom radnje. Djeca prvo u parovima sa lutkama u rukama vježbaju tekst. Kasnije kada znaju kako što slijedi, mogu početi vježbati iza paravana tako da znaju kuda i kako se životinje trebaju kretati. Poslije priprema slijedi izvođenje forme. Soba se zamrača, a mjesto gdje se izvodi forma ostane osvijetljeno. Ostala djeca koja ne izvode formu sjede u publici.

U lutkarsku formu s lutkom sjena bez problema se mogu uključiti i mlađa djeca predškolskog uzrasta. Upravo zbog želje da se mlađa djeca uključe, napravljene su jednostavne lutke koje će moći s lakoćom animirati. Dakle, lutke se nalaze na štapićima koje djeca drže u rukama. Djeci se objašnjava kako će laganim pokretima ruke gore-dolje odati dojam da gavran leti na mjestu, a laganim pokretima gore-dolje i pomicanjem ruke lijevo-desno dojam da lisica hoda. Od rekvizita potreban je još i komad sira koji se također nalazi na štapiću i pridržava ga jedno dijete. Kod izgovora valja djecu upozoriti da gavran govori dublje i malo sporije, dok lukava lisica govori brže i tiše.

Za izvedbu ovakve lutkarske forme potrebno je platno ili ekran. Kako većina vrtića nema ili nije u mogućnosti izdvojiti financijska sredstva za potrebe izvođenja lutkarskih formi potrebno je improvizirati. Bijela plahta koja će se pričvrstiti na strop prostorije u kojoj se

izvodi forma i mobilna svjetiljka mogu poslužiti svrsi. Potonje se može vidjeti na skici broj 18. Lutka se kreće između svjetla i platna, a djeca stoje iza svjetla. Opet je potrebno ostaviti dovoljan prostor iza platna za djecu i odgojitelja. Ispred platna na malo većoj udaljenosti postave se stolice za publiku.

Slika 18: Izgled scene

ZAKLJUČAK

Male lutkarske forme su moćno sredstvo za rad s djecom. Priprema i samo izvođenje male lutkarske forme će kod djece uvijek izazvati emocije, pokrenut će djetetov govor, komunikaciju, maštu, želju za likovnim stvaranjem, za pokretom i sve će se stvaralačke snage ujediniti, intelektualno uključiti, kombinirati, ispreplesti, osloboditi i izroditi nešto lijepo kvalitetno i korisno. Rijetko je koja igračka i igra zaokupila dječju pozornost i pokrenula njihove emocije i stvaralaštvo kao lutka kojom se igraju kazališta lutaka ili lutkarskih predstava pomoću malih lutkarskih formi.

Lutka pomaže u razvijanju društvenih vještina nužnih za izgradnju socijalnog „ja“. Dijete se uz pomoć lutke lakše uključuje u situaciju grupe. Teškoće socijalizacije koje se javljaju u igri i drugim dječjim aktivnostima predstavljaju mogućnost da odgojiteljice uz pomoć lutke posredno dopunjuju djetetov socijalni razvoj. Istraživanja dokazuju da lutka omogućuje bolji kontakt s okolinom i da kroz nju djeca lakše izražavaju svoje probleme.

Kroz male lutkarske forme ponuđene djeci kao igra razvija se i obogaćuje govor djece. Odgojitelj treba biti sposoban da pravilno spozna i osigura primjerenu okolinu za zadovoljavanje dječjih potreba. Odgojitelji koji upotrebljavaju lutku tijekom komunikacije s djetetom, bolje će razumjeti dijete i saznat će što ono želi. Dijete će se lakše povjeriti lutki nego odraslome. Odgojitelji, koji svakodnevno koriste lutku u komunikaciji s djecom, uviđaju njezine velike mogućnosti za realizaciju mnogih odgojno-obrazovnih ciljeva. Svjesni su da lutka i sve što uključuje male lutkarske forme može postati „prozor“ u tajni dječji svijet, a istovremeno i njima samima pomaže u otkrivanju vlastitih mogućnosti u radu.

Vrlo je važno istaknuti kako svaka lutkarska forma u radu s predškolskom djecom može poslužiti kao dobar primjer kako da se djeca ponašaju u stvarnom svijetu tj. može ih poučiti vrijednostima i vrlinama, da razlikuju što je dobro, a što zlo, što valja činiti, a što se ne priliči. Vrste lutaka potrebno je prilagoditi različitim predškolskim uzrastima. Odgojitelji često nailaze na prepreke kod izvođenja malih lutkarskih formi jer većina vrtića ne želi ili ne može izdvojiti financijska sredstva za tu svrhu. Međutim, ovaj rad je pokazao da se uz snalažljivost i improvizaciju u kratkom roku te sa malo materijala i rekvizita mogu upriličiti male lutkarske forme.

LITERATURA

Bastašić, Z. (1990). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.

Bettelheim, B. (2004). *Smisao i značenje bajki*. Cres: Poduzetništvo Jakić.

Grimmove bajke.(1995). Zagreb: Naša djeca d.d.

Hicela, I. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga.

Kraljević, A. (2003). *Lutka iz kutka*. Zagreb: Naša djeca.

La Fontaine, J. (2003). *Basni – najlepše zgodbe o živalih*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam international d.o.o.